

שלושים למותה של ברכה חבס

על דור בלי אגדה ועל אגדת היישוב

מאת יעקב צור

אל או לספינת המעפילים שתעלה אותם ארצה. זו היתה האגדה של ארץ-ישראל בתקופת הרחוקה הזו היא, וכדרך אגדה פרשה היתה של גבורה וגדלות על המציאות. גם אם היתה חסורה מאד, אפורה ודלה מאד.

אכן, היתה כתיבתה של ברכה ספוגת-רגש. כי חזורה היתה החור שנת גדולתה של תקופתה ולא טרחה להסתיר את זממתה בלבנו: הערצת-אמת לגיבורי העלילות, כאב-אמת על הנופלים במערכה, על כל שנלקח משורותינו הדלי לות, הרצון להבין ללבו של אדון, לאבלם של בני משפחה, לאנקת האלמנה, לבכי התינוק בעריסה. לא היתה זו תרועת-גבורה של מנצחים תבסוחים בעצמם ובכוחם, בהינתן, מי כמונו ומי יוכל לנו, מבין השורות של הכתוב והמלך קט וצטיירת דמות אדם הלוחם כשגבו אל הוקיר, והוא בודד מאד וצערן הרישי מאד והוא נרשע עול כבד מאד באשר נגזר עליו כך, כי גורל דורו והדורות הבאים בידי הופקד.

כך נתרקמה אותה אגדה של ארץ-ישראל בתקופת היישוב שלה, והעמיקה תחושתם של בני הדור שאין קרבנם קרבן-שיא, שמעשיהם משתווים במסכת עלילות גדול לה ולבת משפחה, ומי יודע בכמה נפשיות טהורות נפלו הורעים האלה שורעה כוכה חבס ומה הם הנבטים שהצניחו בלבו של האדם הישראלי שעליו גאוותנו היום.

מרסי הזוכרות הצנומות שיצאו לאור באותם הימים או מקבצי המאמרים והרשימות שליטה וער" כה נשקפת, מלבבת ומחשלת, דמיון זה של דור אשר עליו כתב ברל צנולסון בתקדמתו לאחר הקבצים נעללו:

ברכה חבס

דור המצור והכבדון, אשר קלט חיצים ולא נסוג, אשר לא הפקיר שום נקודה ולא נתן לפנות שום סקוט ישוב, אשר בנה וכיצר וכ"כ בש בעצמי-מצור, אשר הוציא לחיי מגן בנים ובנות הנכדים, אשר הע" לה לחופי היישוב הנצור ספינות עולים החשים להתייצב בהזיה הע" בודה וההגנה, כאשר מצאה אותנו המערכה קיבלנו אותה וקידשנוה, לא תלחי אחד קיימנו, אלא כל הארץ היתה לנו תלחי, תליס" תיים".

כך ליכדו אותנו חוברות על חוסה ומגדל ועל הגורים בצפון ועל אלכסנדר זייד, שרד מדור הנפילים של "חשומרי", והספרים והקבצים על מאורעות תרצ"ו ועל העליה השניה ועל הספינה שניצ" חת, לא כולם נמצאים תחת ידי ושוב לא זכור לי מה הן החוברות שנתנו שנתנו בידי ברכה חבס עצי מה ומה הן שהופיעו בהשראתה ובצריכתה, היא יצרה נוסח של סיפור, של תיאור היחיד שנשתבץ במערכות עם לוחם, ספוכחים שב" נו הח מוגים אתה במידה גדול שח של התפעלות, של הערצה לגיבוריה, המבקרים ביקרו — וה" קוראים קראו, בני-דורי שעמדו בי עיצומו של המאבק, צעירים מאת" נו שנגזר עליהם לשאת על שמם את עולה של המערכה, ילדינו ש" נולדו וגדלו לקול הפצצות חת יריות, ומשלימדו לשוגם לקרוא נזדקרו לעיניהם המסגרות השחר רות בעתונים, ודבבות נערים ונ" ערות בגולה שבסרם השואה ש" חיכו בחוות החכמה בפולק ובי רומנית ובלטיא למרטיפקאס הגר

קודם למלחמת תשכ"ו, כאשר גברה שנאת-אחים והזלזול בי ערכי-העבר והפך דגל, נתגנב לא אחת החשש בלב שגדל אצלנו דור ללא אגדה, עלילות הגבורה של מלחמת השחרור טבעו בויתר חים סוערים, שהודם לא תוקחה עם הזמן של, מי עשה מה", יחי גנה מול ארגוני הסורשים, למה פרקתם את הפלמ"ח", נפילת ה" עיר העתיקה בירושלים, כל אלה הוסיפו להסעיר את הרוחות כאר לו, נחרהשו המאורעות היום והיה החיסוס במחדלי העבר גובר על תחושת הגדולה של החירות ש" נכבשה, היו ניתוחים מדעיים-צבי איים של הקרבות וספרים שתיארו את התגוננותם של ישובים בר דוים, והיו פולמוסים ודיונים ות" אורים מדוקדקים, האגדה הגדולה של האדם במערכה לא נוצרה.

באה מלחמת ששת הימים, ובי יים השביעי נוצרה עלילת של ה" אומה במאבקה, כאן לא היתה מח" ליקת, לא היתה הסתה אשמות, הספרים, האלכומוים, קטעי הסיפורים, נהספו ונבלעו והדרו מיד לתודעת הירד, האגדה רקמה עור וגידיים עוד בסרם נוצרה הספרות הזאת, משעה שנשמעו בראדיו ה" קולות מאצל הכותל וסיפורי המ" פקדים בהזיות הדרים תוצפון, בכור היה: על העלילה הזאת ית' חזכו הדורות הבאים.

ואילו פרשיות גבורה ועליות מעשים של עשרים השנים הרא" שינות למדינה נשארו גנוזות בס" פרים עבים ובמהקרים מדעיים" היסטוריים או בספרי פולמוס ולא סייעו לייצב את דמותו ולהזוין את דמיונו של הדור החדש, וכך הפקירוהו לספקנות של סרק.

לעומת זאת, כשיבוא ההיסטוריון העתיז לפתור את הירת היווצרו של "האדם הישראלי" בגלגוליו ובצלבי-התפתחותו יקרא להקדיש מהקר מיוחד להשפעתה של אג" דת היישוב, בני-דורי, בין שגדלו בארץ, בין שנעוריהם עברו עליהם בגולה, זוכרים את "ספר יזכור", את "ואלמים ולוחמים", ואגדת ה" שימר, ומאחר יותר את אגדות תל" חי ובשנים הנוראות של מאורעות הדמים והמאבק של חוסה ומגדל, של אניות המעפילים ושל עליה ב" הוינה את חלומהינו וחישה א" רצוננו האגדה שנתקמה בימים ההם.

כאשר אני שולה מבטי במדפי הספריה אשר בביתי ומוצא בספנה חבויה את הספרים שנכתבו בא" חת תקופה, נשקפים מהם פניה השוחקות של ברכה חבס, זו ש" הכרתיה בתל-אביב עוד בהיותה ה"סמינריסטית בעלת הצמות", זו שרקמה, יותר מכל אדם אחר בקר" בנה, אם כבעל-מלאכה או כ"סופר" יוצר" את "אגדת היישוב" — ושפא "הגדת היישוב", בעין הגדה המ" סמרה על יציאת מצרים, או סאנה בלע"ז, עלילות הגבורה של שמי חצפון.